

Balatonfüred történeti és előnyelvi helynévkincsének vizsgálata a 19. századtól napjainkig

Helynév-szociológiai vizsgálatok Balatonfüreden

**Dolgozatíró:
Hertling Petra**

**Témavezetők:
dr. Báर्थ János
dr. Kocán Béla**

2024

Tartalom

I. Bevezetés	3
II. Kutatási előzmények.....	5
1. A helynévkutatás, helynévgyűjtések Magyarországon	5
2. Balatonfüred története	6
2.1. Ókor.....	6
2.2. Középkor	7
Füred.....	7
Papsoka.....	8
Siske	8
Kék	8
Arács.....	8
Magyare.....	9
2.3. Újkor.....	9
2.4. Jelenkor.....	10
3. Elméleti keretrendszer.....	11
3.1. Névszociológia	11
3.2. Névismeret.....	12
3.3. Magyar Nemzeti Helynévtár Program.....	12
III. Kutatási kérdések	13
1. Névismeret.....	13
2. A névanyag változásai.....	14
IV. Helynév-szociológiai elemzés Balatonfüred helynevei alapján.....	15
1. A névismereti felmérés háttere.....	15
2. Életkor és helynévismeret.....	17
3. Nem és helynévismeret	21
4. Névközösség és helynévismeret.....	22
5. Egyéb helynévismereti szempontok	25
6. Lakóparknevek és helynévismeret	27
VI. Összegzés	29
Bibliográfia.....	30

I. Bevezetés

Pályamunkámban Balatonfüred névanyagával foglalkozom helynév-szociolingvisztikai megközelítésben. A kutatómunka során betekintést nyerhettem a helynévgyűjtés menetébe. Az élőnyelvi vizsgálataim történeti forrásanyagra épülnek, ugyanis korábbi írott forrásokat, helynévtárat használtam fel a munkámhoz.

Dolgozatom középpontjában Balatonfüred történeti és élőnyelvi helyneveinek vizsgálata áll, amelynek során célom a város földrajzi névkincsének megismerése, a névanyag változásainak elemzése, valamint annak feltárása, hogy a helyi közösség tagjai milyen mértékben ismerik és használják ezeket a helyneveket. A kutatásom szociolingvisztikai és névszociológiai jellegű, mivel a névismeret vizsgálatával nem csupán a nevek földrajzi vagy történeti rétegeire összpontosítok, hanem arra is, hogy milyen társadalmi tényezők — például életkor, nem, lakóhely vagy foglalkozás — befolyásolják a helynevek ismeretét és használatát.

A helynevek vizsgálata régóta fontos szerepet játszik a nyelvtudományban, különösen a névkutatás területén. A földrajzi nevek megőrzik az adott terület múltbeli állapotait, nyelvi és kulturális hagyományait, így lehetőséget adnak a népesség történeti és nyelvi rétegződésének megértésére. Ezen gondolat vezérelt kutatásomban, hiszen Balatonfüred helynevein keresztül feltérképezhető a város történeti múltja, ugyanakkor a jelenkori névanyag vizsgálata lehetőséget nyújt arra, hogy megértsük, a névhasználatnak milyen kapcsolatban áll a helyi identitással.

Munkám során arra voltam kíváncsi, hogy milyen változások figyelhetők meg Balatonfüred helyneveiben az idők során, és ezek a változások milyen hatással vannak a város lakóinak névismeretére és névhasználatára. Fontosnak tartottam azt is megvizsgálni, hogy az egyes társadalmi csoportok — például különböző korosztályok, férfiak és nők, valamint őslakosok és betelepülők — hogyan viszonyulnak a helynévanyaghoz. Ezen kérdések megválaszolásával arra törekszem, hogy bepillantást adjak Balatonfüreden élők névismeretéről, a név(ismeret) és a társadalmi, történeti összefüggésekről.

A vizsgálat korpuszát Balatonfüred legfontosabb földrajzi nevei alkotják, különös tekintettel a belterület (óváros) és a külterület nevei. Mivel ez egy hatalmas névállomány, így anyagomat szűkítettem, 159 nevet vizsgáltam meg. Ez a szűkítés azért volt szükséges, mert kutatásom egy 10 hónapos ösztöndíjprogram során készült el, és ezen idő alatt nem állt módomban nagyobb

területet feltérképezni. A névgyűjtés során helyi lakosokkal készített interjúk, és történeti források elemzése révén igyekeztem a névhasználat aktuális állapotát is feltérképezni, így a kutatás nemcsak a múltat, hanem a jelenlegi névhasználati tendenciákat is jelzi.

II. Kutatási előzmények

1. A helynévkutatás, helynévgyűjtések Magyarországon

A helynév — mint ahogy az a tulajdonnevekre jellemző — konkrétan megjelöl, azonosít egy adott denotátumot, területet, épületet, utcát, tájegységet. Azon kívül, hogy azonosító funkciót tölt be, eredendően motivált, lokalizál, információt közöl, etimológiai háttere van, további gondolatokat társítunk hozzá, összességében egy összetett jelentésszerkezetű nyelvi elem (J. SOLTÉSZ 1979: 24).

De miért is foglalkozunk földrajzi nevek vizsgálatával? Mint ahogy az összetettségéből és a névadás motiváltságából adódik, a név számos információt hordoz magában. A kutatóterületről a *Borsovány-völgy* nevéből arra következtethetünk, hogy a területen nem lehetett jó minőségű a kitermelt bor, vagy a *Magyare* név árulkodhat a lakosság nemzetiségéről.

A helynévkutatás eredményeit természetesen elsősorban a nyelvtudomány (a nyelvtörténet, dialektológia) és a történettudomány hasznosítja, de számos társtudomány épít rájuk, mint a szociológia, néprajz, antropológia vagy a földrajz-térképészet.

Hazánkban már az 1800-as évek elején programként fogalmazódott meg a helynevek összegyűjtése és kutatása. Ennek indoka az volt, hogy a nyelvújítás korszakában fókuszba kerültek a helynevek is mint a nemzeti kultúra, nemzeti nyelv fontos elemei (HOFFMANN 2003: 10).

A korai eredmények közül az egyik legfontosabb a Pesty Frigyes történész nevéhez köthető gyűjtés. Az ő célja az volt, hogy az ország összes településének összegyűjtse a használatban levő névanyagát (HOFFMANN 2003: 11). Ebben a folyamatban levelezéssel kérdezte ki a falvak és városok előljáróit. Ennek következtében 63 kéziratos kötetnyi anyag gyűlt össze. Az 1864-es Pesty Frigyes-munka némileg töredékes, de óriási gyűjteménye a 19. század helynévkincsének.

A 20. században Szabó T. Attila erdélyi munkássága, a történeti adatok forrásokból való kigyűjtése és az élőnyelvi helynévgyűjtés fontos állomása e tudományterület történetének (E. NAGY–SZILÁGYI–VARGA–KIS 2022).

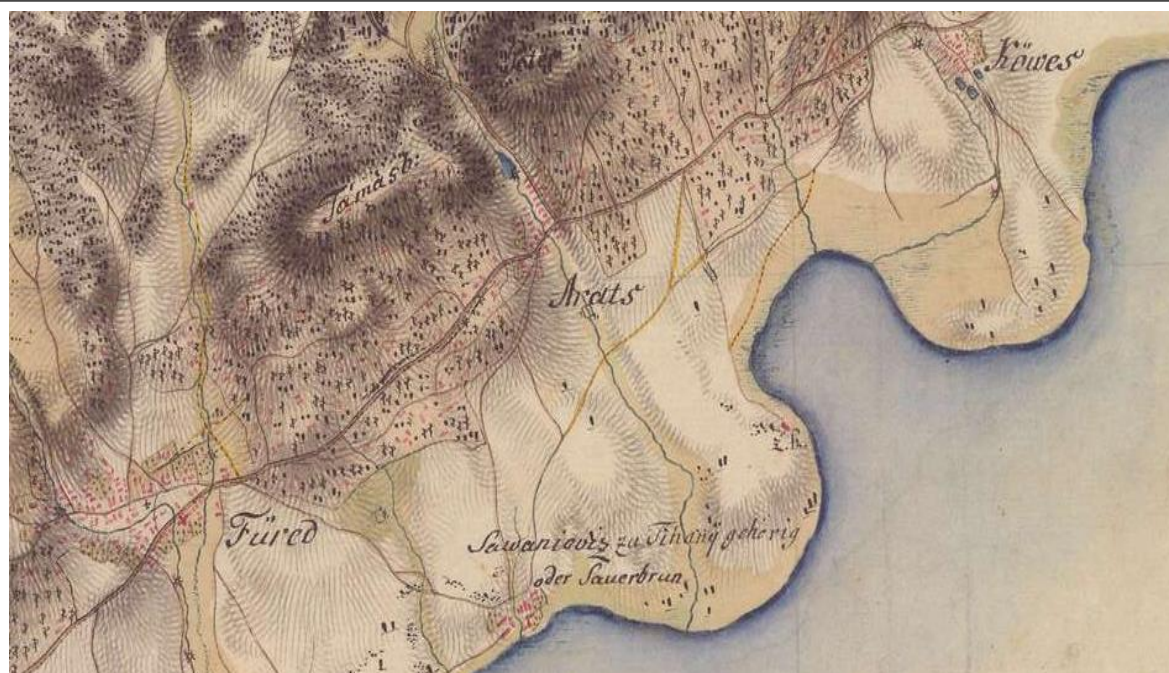
Az 1960-as–1970-es években jelentősen fellendültek — az önálló névtudomány megteremtésének igényétől is vezérelve — a leíró természetű helynévkutatások (vö. HOFFMANN 2002). Ekkor született meg a Veszprém megye földrajzi nevei című kiadvány is, amely Balatonfüred akkori helynévanyagát is tartalmazza (VMFN).

2. Balatonfüred története

Az alábbi fejezetben áttekintő jelleggel Balatonfüred megtelepülésének történetét foglalom össze a szakirodalom alapján. Ennek szerepét abban látom, hogy a későbbi elemzés háttereként a település múltját is lássuk.

2.1. Ókor

A Balatonfüred története egészen a bronzkorig nyúlik vissza. A Balatonfüred és Csopak határában talált urnák tesznek erről tanúbizonyságot. Pannónia provincia területe magába foglalta a mai Balatonfüredet is. A város több pontján — a mai Papsoka-templomrom területén, valamint Arács közelében — is találtak római kori leleteket a kutatók (LIPTÁK–ZÁKONYI 1956: 14–15; TAK 2017: 6). Például a 2000 májusában dokumentált ásatás szerint az Arács Tamás-hegy nevű vizsgálati területen római kori sírköveket találtak (RA).

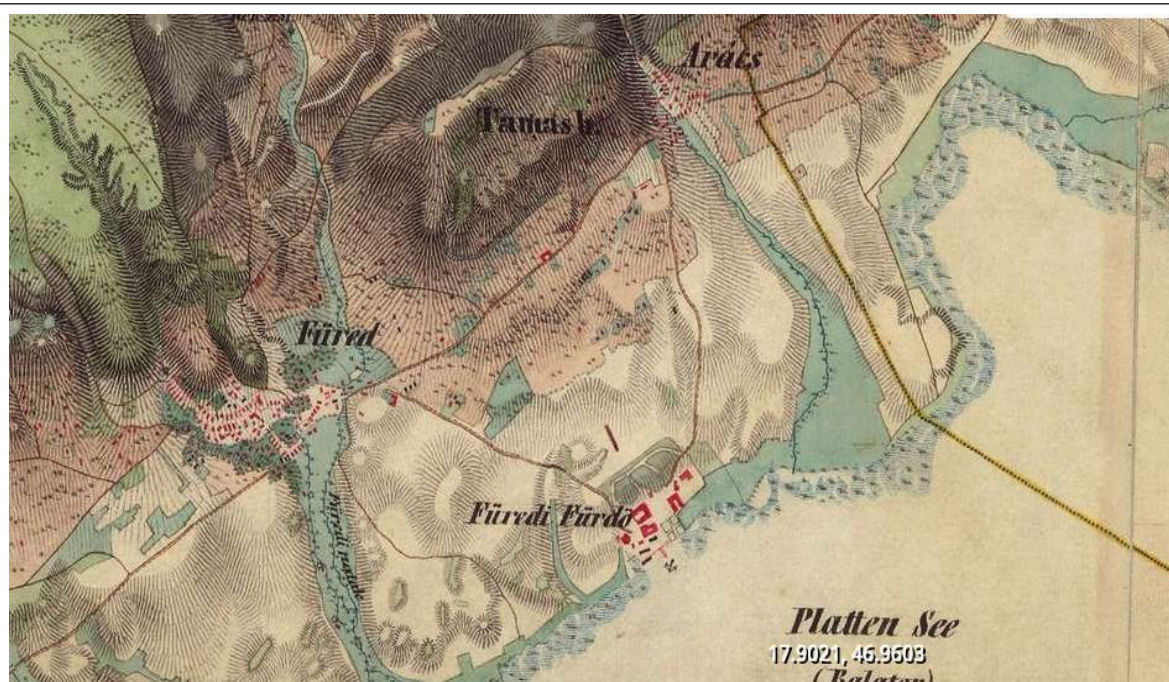
1. ábra. Balatonfüred és környéke. (1782–1785, Forrás: EKFT.)

2.2. Középkor

A középkorban a honfoglaláskori magyarok is birtokba vették a települést. Balatonfüred első hiteles írásos említése a tihanyi apátság 1211-es birtokösszeírásában olvasható (RAINER 1999: 139–140). Szintén középkori iratokban olvashatunk a — ma már Balatonfüred részét képező — *Kék, Papsoka, Siske és Arács*, illetve *Sikocs (Magyare)* községekről (LIPTÁK–ZÁKONYI 1956: 18), amelyek összeolvadásával jött létre a mai Balatonfüred. Az alábbiakban a városnév és a hozzá tartozó egykori települések névadását mutatom be röviden. Ezek azért fontos adatok mert a település városrészek szerinti felosztását mutatom be alább.

Füred

Füred neve sokak vélekedésével ellentétben nem a *fürdik* igéből, hanem a *fürj* madárnévből származtatható, amely 'valamivel való ellátottságot' jelentő *-d* képzővel egészült ki (FNESz. *Balatonfüred*). Füredet még a fürdőkultúra meghonosodása előtt kiváló fürjező helyként tartották számon. A 18. századi fürdőhellyé válásától kezdve azonban nevét a köztudat eredetét összemosta a fürdőzéssel, és mintájára számos hasonló név alakult az országban, mint *Tiszafüred, Lillafüred* (ZÁKONYI 1988: 83, RAINER 1999: 140). KISS LAJOS is a név átértelmezésével magyarázza Balatonfüred nevét, és a megkülönböztető szerepű előtagját a Balaton mellékére utalóan kapta (FNESz.).

2. ábra. Balatonfüred és környéke. (1819–1869, Forrás: MKFT.)

Papsoka

A Papsoka a falut 1211-ben említik először „*villa Papsoca*” néven. A *Papsoka* magyar név: jelentése ’pap soka vagyis sokadalma, faluja’ (ZÁKONYI 1988: 820). A helytörténeti munkákban olvashatunk még arról is, hogy a ’soka’ forma a Dunántúl több településének nevében is megtalálható, mint *Leánysoka* vagy *Semlyénsoka*. A név előtagjában olvasható *pap* ’lelkész’ szó pedig minden bizonnyal a terület egy lakóját, birtokosát jelöli. A tihanyi apátság 1211. évi okleveléből tudjuk, hogy a területen több papi birtok is megtalálható volt (ZÁKONYI 1988: 820).

Siske

A *Siske* név szláv eredete is felmerült, de valószínűbb, hogy magyar névadással keletkezett, személynévből. A Siskei család szerepe és felemelkedése a 14. századra tehető: *Syskei Mihály*, *Siskei Domonkos*. A területet 1388-ban és 1416-ban mint a tihanyi apátság birtokát említik „*Syske*”, majd „*Siske*” néven (ZÁKONYI 1988: 820). A névtani szakmunkákban a település nevét pusztai személynévből eredeztetik (FNESz. *Siske-forrás*).

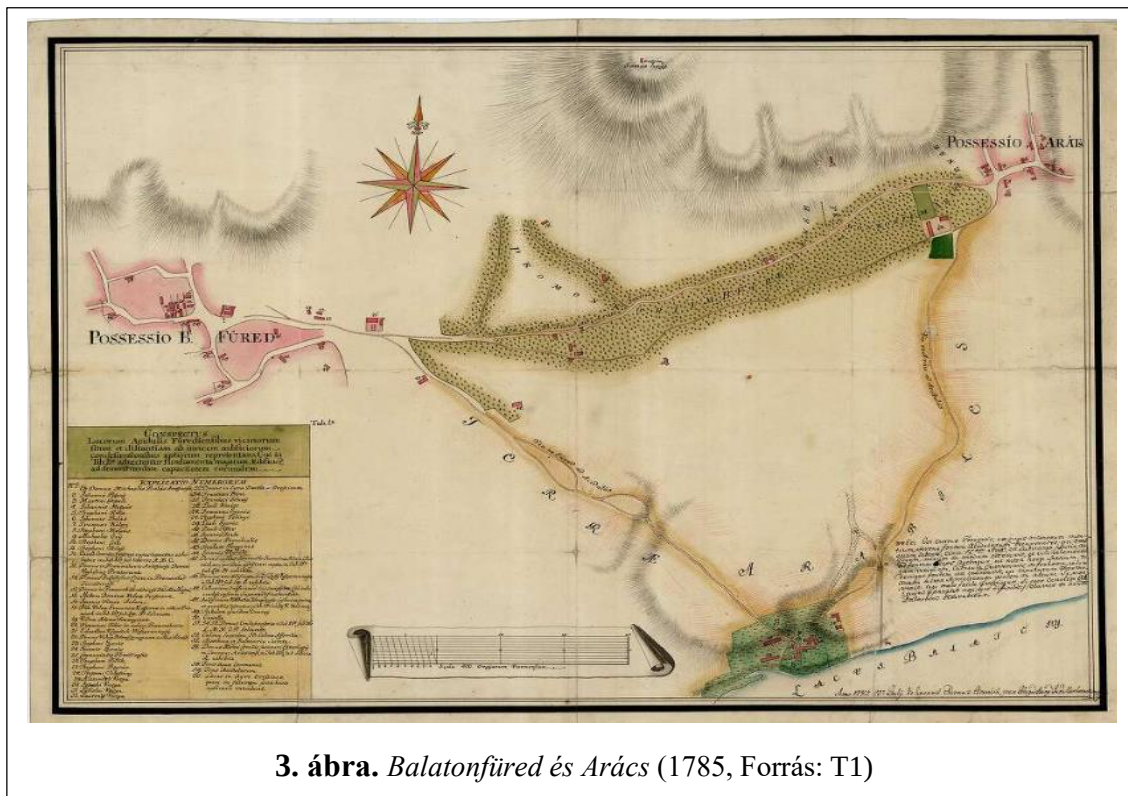
Kék

A *Kék* nevet viselő városrész neve és a hozzá kötődő névbokor adatai számos régi oklevelében fennmaradtak, s napjainkban is számos utca, köz visel ehhez kapcsolódó nevet. Mint ahogy az a magyar helynévadásban oly gyakori, ez a vidék egy uralkodó növényről kapta a nevét. A kokrét növényfaj kérdésében megoszlanak a vélemények, a névadó lehetett kökény (ZÁKONYI 1988: 84) vagy ibolya (ZÁKONYI 1988: 820). A legáltalánosabb elképzelés szerint az itteni kökényesről kapta a hely a nevét (ZÁKONYI 1988: 83). A magyar névrendszerben megtalálható A *Kék* típusú helynévi analógiák alapján egyértelműen a *kék* színnévből keletkezhetett; lásd ehhez még a *kék* színnév ’zöld’ jelentését is (vö. FNESz. *Kék*, *Kékcse*, *Kékes*).

Arács

Arács az Ófalu (Siske és Kék) területétől nagyjából két kilométerre fekszik keletre. Nevének eredetére több feltételezést is ismerünk. Legelfogadottabb eredeztetés szerint pusztai személynévből keletkezhetett magyar névadással, az alapul szolgáló szláv eredetű lehet (FNESz. *Balatonarács*). De KISS LAJOS is felveti, hogy mások szerint szláv helynévi átvétellel

is magyarázzák; vö. szláv *Oračí* 'szántók' helynév. Emellett mások a szláv eredetű *orači* 'szántó' jelentésű köznévből vezeti le. (FNESz. *Arács*).

Magyare

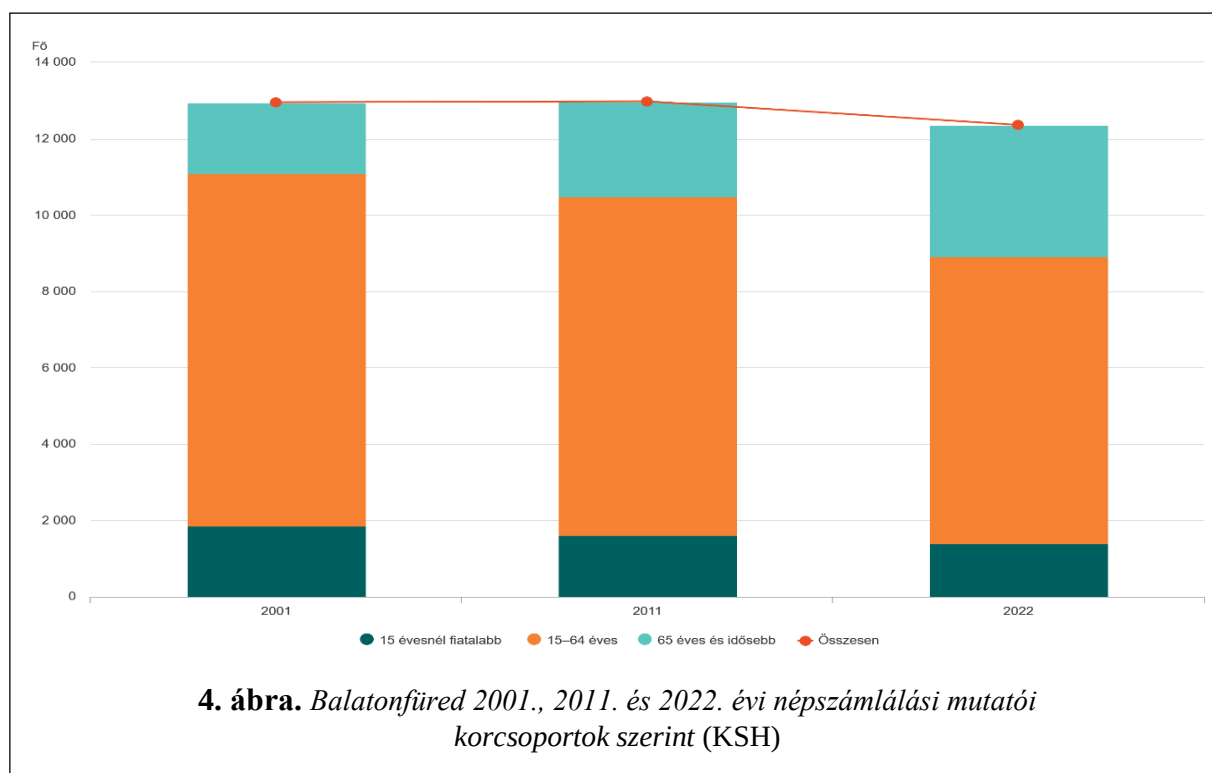
Az Aráctól délre fekvő, egészen a Balatonpartig lenyúló területet nevezzük Magyarének. Első említése egy almádi bencés monostor oklevelében szerepel 1121-ből. 1231-ben *Magare* és 1243-ban *Mogorey* formákban említik. Neve talán a *magyar* népnév birtokos személyjeles alakját őrzi. ZÁKONYI írásában azt olvashatjuk, hogy a név az arácsi szláv lakosoktól ered (ZÁKONYI 1988: 822, FNESz. 1980: 138).

2.3. Újkor

A Füredi fürdő kultúra a 18. században első évtizedeiben kezdett el kibontakozni. A 1702-ben már állt az első magántulajdonú fürdőépület, azóta zajlik itt gyógyítás (TAK 2017: 6). A Savanyúvíz gyógyhatásának gyorsan híre ment, a város hamar a magyar értelmiség kedvelt találkozó helyévé vált. Olyan történelmi személyiségek fordultak meg itt, mint Kossuth Lajos vagy Széchenyi. Kisfaludy Sándor, Jókai Mór és Vaszary János villáját napjainkban is megtekinthetjük. A gyógyulni vágyó indiai költő Rabindranáth Tagore nevét Füred leglátogatottabb sétánya a mai napig őrzi (TAK 2017: 6, LIPTÁK–ZÁKONYI 1956: 23–27).

2.4. Jelenkor

Napjainkban Balatonfüred 4645 hektár területű város a Balaton északi partján. A demográfiai mutatókat tekintve a legtöbb vidéki várossal ellentétben Füred lakossága nemhogy csökkent, a 19. századtól kezdve a 2000-es évekig dinamikusan növekedett. 1949 és 1980 között a lakosságszáma a 7-szeresére emelkedett, 1.788-ról 12.697-re nőtt a népesség (MTSHnt. 56). Az utóbbi néhány évtizedben a népességszám stagnál, kismértékben csökken a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) szerint a város lakossága 2022-ben 12361 fő volt. Nemzetiségi szempontból magyar magyar többségű (85,8%), de emellett német (2,1%) és cigány (0,4%) réteggel számolhatunk (KSH).

E sajátos településfejlődés eredményeként Balatonfüredet máig a hangsúlyos tagoltság és a többközpontúság jellemzi. A változatos szerkezeti adottságok mellett az egyes városrészek települési karaktere is nagyon változatos (TAK 2017: 6).

3. Elméleti keretrendszer

A helynévkutatás korai évtizedeiben elsősorban etimológiai szempontból vizsgálták a névanyagot. HOFFMANN ISTVÁN részletesen beszámol a névfejtés gondolatiságából kiinduló munkákról (2003: 90). Az 1960-as, 1970-es évek helynévkutatásában az etimológia mellett a tipológiai vizsgálatok, valamint a névátvételek, környező nyelvekkel való érintkezés vizsgálata játszott központi szerepet. Az 1980-as évekből KISS LAJOS munkássága kiemelendő, ugyanis számos víz- és településnév magyarázó közlemény mellett, hozzá köthető a *Földrajzi nevek etimológiai szótára* is, mely a magyar helynévkutatás legnagyobb szabású alkotásának tekinthető (HOFFMANN 2003: 89–93).

Újabb megközelítés az, hogy a neveket társadalmi beágyazottságukkal együtt vizsgálják (GYÖRFFY 2013, SZILÁGYI-VARGA 2020). A nevek kulturális, társadalmi aspektusból történő megközelítését a szocioonomasztika tárgyalja. Ez az új megközelítésmód összefonódik az élőnyelvi helynévgyűjtések fellendülésével (SZILÁGYI-VARGA 2020: 8). A szakirodalom fontos kérdésköre az is, hogy település helynévkincse mennyiben tekinthető rendszernek (GYÖRFFY 2013: 1–4), és milyen összefüggés van a különböző társadalmi csoportok és a névhasználat között (SZILÁGYI-VARGA 2020: 8). A helynévszociológiai vizsgálatokat tudományos területnek tekintik a kutatók, hiszen ezek a vizsgálatok multidiszciplináris jellegükből adódóan a nyelvtudomány, a történelem, a szociológia és a néprajz tudástárának is a bővítését szolgálják (SZILÁGYI-VARGA 2020: 8–9).

3.1. Névszociológia

A helynév-szociológia kutatja a helynevek keletkezésének körülményeit, használatát és ismeretét, ezen belül is az aktív és passzív névismeretet. A névhasználatot különböző társadalmi jellemzők szerint vizsgálja, mint a kor, a nem az iskolázottság vagy a foglalkozás, valamint ezen társadalmi jellemzőkből, kontextusból, csoporthoz való tartozás jelzésének az igényből eredő névváltozatok létrejöttét és alkalmazását is (GYÖRFFY 2013: 4–6, vö. SZILÁGYI-VARGA 2020: 9).

3.2. Névismeret

Meghatározhatunk helynévismeretet befolyásoló tényezőket (NAGY–SZILÁGYI–VARGA–KIS 2022) Általános az a tapasztalat, hogy az életkor korrelál leginkább a helynévismeret mértékével (E. NAGY 2021: 9, SZILÁGYI–VARGA 2020: 93). A nevek elsajátítása fokozatosan történik, a fejünkben lévő „helynévtár” fokozódó intenzitással bővül. Ennek értelmében a fiatal adatközlők nem rendelkeznek még olyan kiterjedt helynévkinccsel, mint az idősebb korosztály tagjai.

A hagyományos helynévgyűjtések tapasztalatai szerint a férfiak több nevet ismernek, mint a nők. Ez alapvetően az archaikus társadalmi szerepkörökre vezethető vissza. A névszociológiai vizsgálatok azt igazolják, hogy a nemek ismerete között napjainkban már nincs jelentős eltérés, a társadalomban betöltött szerepkör a meghatározóbb (E. NAGY–SZILÁGYI–VARGA–KIS 2022).

A szakirodalomban általánosan hangoztatott tételnek számít, hogy a foglalkozás jelentős hatással van a névismeretre (E. NAGY–SZILÁGYI–VARGA–KIS 2022). Az adatközlők közül kiemelkedő névismerettel rendelkeznek azok, akiknek a munkája valamilyen kapcsolatban áll a földrajzi környezettel. A gazdálkodók, a mező- és erdőőrök, fölművesek kikérdezése nélkülözhetetlen a helynévgyűjtés szempontjából. Mivel ezen társadalmi rétegek átalakulása, szűkülése a 20. század közepe óta folyamatos, a teljes magyarországi lakosságra is a helynevek csökkenő ismerete lehet igaz.

A Balaton melléke turisztikailag kiemelt régió, ahol nagyon előrehaladott a fenti társadalmi változások folyamata. A kutatásom során ilyen, hagyományosan a kül- és a belterületi határ neveit mintaszerűen ismerő emberrel nem állt módomban interjút készíteni. Ellenben ezen a kérdéskörön belül vizsgálom a szabadidős tevékenységek, mint a túrázás pozitív hatását a névismeretre.

3.3. Magyar Nemzeti Helynévtár Program

Kutatásom kapcsolódik a Magyar Nemzeti Helynévtár Programhoz (MNHP). A Magyar Nemzeti Helynévtár Program egy olyan jelenleg is futó projekt, mely a magyar nyelvterület helynévkinccsének összegyűjtését tűzte ki zászlajára. Módszertana élőnyelvi gyűjtésen alapszik, célja a jelenben használatos helynévkinccs összegyűjtése és a történeti források feltárása (MNHP). A program interdiszciplináris együttműködés, nyelvészek, régészek, informatikusok, néprajzkutató, kartográfusok közös munkáján alapszik. A programot a Magyar Tudományos

Akadémia támogatja, és a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke koordinálja (MNHP).

III. Kutatási kérdések

Munkám középpontjában Balatonfüred helynévanyaga áll. A kezdeti elképzelés abból az indíttatásból eredt, hogy már kiskoromban is érdekelt a település, ahol élek. Mit lehet tudni a város történelméről, mit tudnak róla az emberek? Miért pont úgy nevezik a város egyes részeit, ahogy? Majd, ahogy egyre jobban megismertem a névtani és helytörténeti szakirodalmat, az alábbi két nagyobb témakörben fogalmazódtak meg bennem kérdések: (1.) Milyen változások figyelhetők meg a helynevek tekintetében? (2.) Milyen az emberek kapcsolata a helynevekkel, mi határozza meg a névismeretüket saját városukban?

Egy-egy település névanyaga folyamatosan változó anyag, névréteg. A neveket a lakosok eltérő mértékben ismerik. Kíváncsi voltam arra, hogy a névismeret Balatonfüreden milyen vonásokat mutat.

1. Névismeret

Irodalmi alapokra támaszkodva azt feltételezem, hogy vannak olyan tényezők, melyek nem, és vannak olyanok, amelyek szignifikánsan befolyásolják az emberek névismeretét, névhasználatát (lásd E. NAGY 2021:81–86).

Elsőként az életkort vizsgáltam mint tényezőt. E. NAGY KATALIN munkája során azt találta, hogy: négy korcsoport helynévismeretét összehasonlítva azt látjuk, hogy az ismerthelynévkincs korcsoportonként előrehaladva nő. (E. NAGY 2021: 44)

A nem kérdését tekintve a szakirodalom régebbi állása szerint egyértelműen kimondható volt, hogy férfiak több nevet ismernek mint a nő, ennek oka pedig a munkavégzésbeli különbségekben keresendő. (E. NAGY 2021:55) A frissebb kutatások viszont már arról számolnak be, hogy a nem nincs szignifikáns befolyással a névismeretere, csupán kis mértékű különbségek láthatóak. SZILÁGYI-VARGA ZSUZSA is arra jut kisbábonyi felmérése során, hogy a két nem névismereti átlagai között nincsenek éles eltérések. (SZILÁGYI-VARGA ZSUZSA 2020: 96)

Szintén a *Helynév-szociológiai vizsgálatok két romániai magyar településen* című szakmunkában olvashatunk a mobilitás és foglalkozás névismeretre történő befolyásáról, mégpedig, hogy akik a mezőgazdaság területén dolgoznak nagyobb fokú névismerettel rendelkeznek, mint azok az adatközlők akiknek a munkája nem kapcsolódik a környezethez, például mérnök vagy szabó foglalkozást üznek. (SZILÁGYI-VARGA ZSUZSA 2020: 99) Kutatásom során ezt a szemponttípust a szabadidős tevékenységek felől közelítettem meg, azzal a gondolattal, hogy azon személyek akik hobbijuk során kapcsolódnak a külterülettel – jelen esetben gyakran túráznak – kiterjedtebb névismerettel rendelkeznek.

Kíváncsi voltam még arra is, hogy a vizsgálati területen leélt évek száma miképp befolyásolja a névismeretet, ugyanis több adatközlőm is beköltöző lakosa a városnak, így érdekesnek találtam ezt az aspektust is külön megvizsgálni.

A névismeret megoszlását nemcsak a társadalmi tényezők, hanem maguk a nevek is befolyásolják: egyes névfajták ismerete állandóbb (belterületi nevek, utcanevek) másoké (dűlőnevek, településrésznevek) változékonyabbnak tűnik. E tényező alapján beszélhetünk alapnévkincsről, illetve peremnévkincsről. SZILÁGYI-VARGA ZSUZSA 2020: 100)

2. A névanyag változásai

A város nagyütemű növekedéséből, strukturális változásaiból következik, hogy új területek népesülnek be, ezáltal új helynevek jönnek létre. Egy kiemelt kategóriát vizsgálok ebben a tekintetben: a lakóparkneveket. Ezen névfajta az utóbbi néhány évtized terméke. Leginkább a lakótelep nevek névtípusra hasonlít, azonban magában hordoz egy exkluzívabb jelleget is. (HEGEDŰS 2008: 117) Emellett számos olyan vonás található bennük, mely a márkanevekre emlékeztet bennünket: viszonylag újak, funkciójuk a termék identifikálásán kívül a fogyasztó tájékoztatása és befolyásolása, egy jellemzőre utalnak, vagy lehetnek fantázia nevek is, továbbá különösen gyakoriak köztük az idegen elnevezések. Ha a lakóparknevek nyelvi szerkezetét vizsgáljuk azt találjuk, hogy zömében egyrészes nevek, hiszen ha több szóból állnak is, a névrészben levő névelem csupán a névrész alkatrésze, szemantikai-funkcionális többletet nem hordoz. (HEGEDŰS 2008: 118)

A helynevek nemcsak keletkeznek, hanem el is tűnhetnek egy településről. A kutatás során ezzel is foglalkozom, szociolingvisztikai mérés során vizsgálom a nevek ismert vagy köznyelvből kikopott voltát. Ismeretes olyan eset is, amikor a névalak még ismert a névhasználó számára, de a jelöltet, az objektumot már nem tudják hozzákapcsolni az

adatközlők, ebben az esetben beszélünk passzív névkincsről. Ennek problematikáját tárgyalja SZILÁGYI-VARGA ZSUZSA is, tekintve, hogy ebben az esetben nem mindig egyértelmű az elhatárolása annak, hogy egy nevet valójában hallott-e az adatközlő vagy csak valamilyen asszociációt kapcsol tévesen az objektumhoz. (SZILÁGYI-VARGA ZSUZSA 2020: 30)

A nevek át is alakulhatnak. Olyan változások is érdekelnek, amelyek során a név nem vesz el, csak átalakul. Például a *Baricska* név, mely egykor egy kisebb városrészt is jelölt, de eredeti funkciójával ellentétben ma a városlakók fejében a *Baricska csárda* névalakban él tovább (VMFN. 414). Ezen strukturális változások képesek régebbi korok neveit is részben megőrizni, annak ellenére, hogy az eredeti denotátum már nem ismert az adatközlő számára.

IV. Helynév-szociológiai elemzés Balatonfüred helynevei alapján

1. A névismereti felmérés háttere

A kutatás kezdeti szakaszában áttekintettem a Balatonfüredre vonatkozó legfontosabb helynévi forrásokat. A térképes anyagok és a 20. század második felében készült helynévgyűjtések alapján létrehoztam a város ezres nagyságrendű földrajzinév-állományából egy szűkebb adatbázist 159 objektummal, amely elsősorban a település magjának, az *Óváros ~ Ófalu* városrésznek a neveit foglalja magába, valamint egy válogatást tartalmaz a legfontosabb külterületi nevekből.

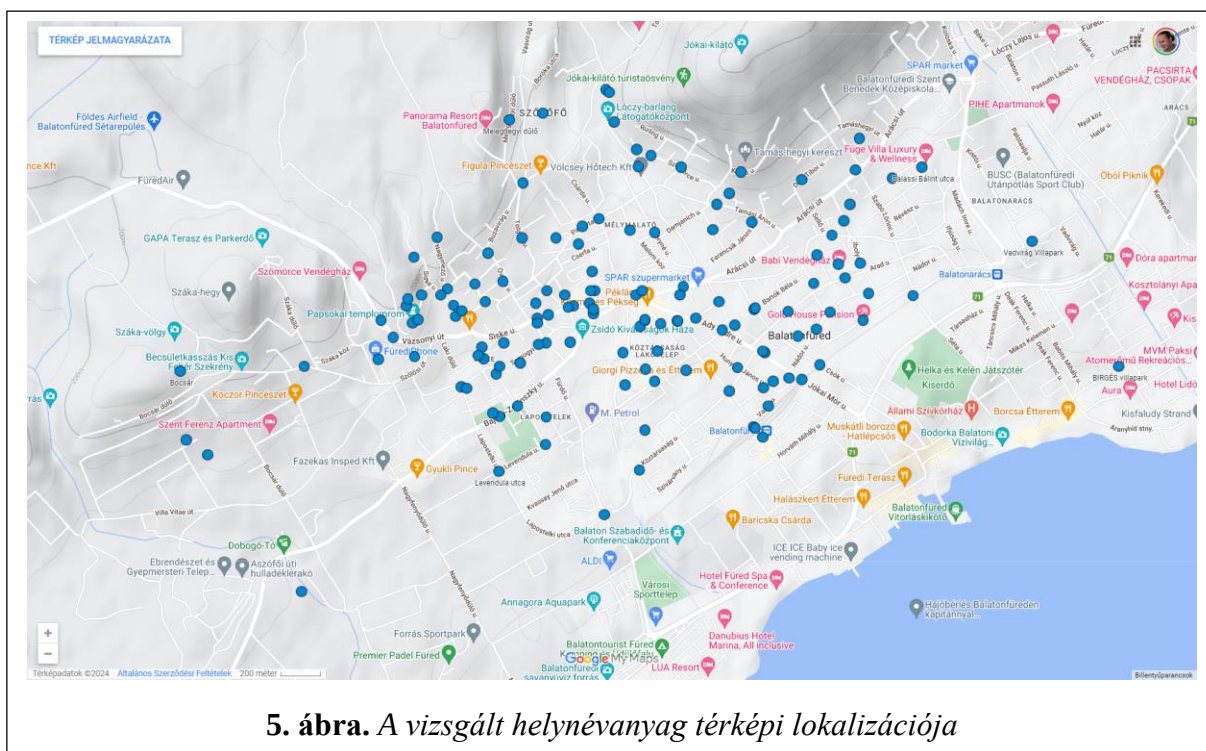
A kutatás részeként az adatbázisból kiindulva egy digitális térképeket készítettem a Google MyMaps alkalmazással. Ennek elkészítéséhez először 19. századi kataszteri térképek alapján behatároltam a vizsgálandó területet. A kataszteri térképeket az Arcanum Adatbázis internetes felületén tanulmányoztam (Kat.).

A vizsgált területet két jellegzetes vonal határolja: a *Habsburg Birodalom – Kataszteri térképek-en (19. század)* egy jól látható területi vonal húzódik Balatonfüred és Arács között, ezt vettem a kelet–nyugat irányú határvonalnak, míg az óváros észak–dél irányú lehatárolása a vasút által képzett határvonal alapján történt (vö. Kat.).

A munkám során a Veszprém megye földrajzi nevei kötetben található Balatonfüred belterületére származó neveket adatbázisba foglaltam (VMFN.), és egyenként lokalizálva, rögzítettem helyüket a digitális térképen. Emellett a térképre került még RÁCZ JENŐ *Füredi helynevek* című munkájából kiválasztott 21 db helynév is (2016). Ezek esettanulmányként szolgálnak a régi, külterületi, határnevek a vizsgálatának a céljából. Valamint a térképre

felkerültek a Balatonfüred üdülővárosi sajátosságából adódó, modern lakóparknevek is. Az adatokat összevettem a legújabb hivatalos térképi gyűjteménnyel, a Nemzeti Térinformatikai Alaptérképpel is (NTA).

A térképek készítésével céloom elsősorban a szemléltetés, hiszen ezáltal egy vizualizálható képet kapunk a területről, a vizsgált névanyagról.

5. ábra. A vizsgált helynévanyag térképi lokalizációja

Pályamunkám középpontjában Balatonfüred fent ismertetett helynévanyagának a helynévismereti kérdései állnak. A kutatás megtervezésénél kulcsfontosságú mozzanat volt a helynévismeret vizsgálatára alkalmas módszer kiválasztása. Mivel ez nem egy egzakt információ, és emellett egy hosszadalmas folyamat, ezért lényeges volt a megfelelő módszer kiválasztása, ugyanis például egy Google kérdőív esetében a hosszas kattintgatás egy idő után monotonná válna, mely miatt pontatlan eredményeket kaphatunk, illetve az adatközlők sem töltenek ki szívesen öt percnél hosszabb kérdőíveket. Ezért is esett a választásom a mélyinterjúkra. Ugyan nem lehet olyan nagy számbeli elérést generálni általuk, mint egy érterbe feltöltött és szabadon terjedő linkkel, mégis az általa gyűjtött adatok reprezentatívabb mintát adnak. Ugyanis a személyesen átélt beszélgetések során pontosabb képet kaphattunk az alanyok névismeretéről, mint pusztán kattintgatással. Az interjúzásban rejlik egy másik komoly előny is, ez pedig a visszakerdezés, pontosítás, esetenként körülírás vagy egyéb segítségadási lehetőség.

Az interjúalanyok kiválasztásánál törekedtem a minél nagyobb diverzitásra. Mind Balatonfüred nagyszámú lakosságára és nagy területi kiterjedésére tekintettel nem volt lehetőségem a 10 hónap alatt egy reprezentatív mintát összeállítani, a kapott eredmények azonban mégis orientálók lehetnek. Első körben életkori alapon választottam ki az adatközlőimet, a folyamat során azonban körük hólabda módszerrel — ajánlási alapon — bővült.

Az interjúzási időszak 2023. március 4-én vette kezdetét, és egészen 2023. június 28-ig tartott, ez idő alatt 9 interjú készült el. Minden az interjúk során elhangzott adatot Excel táblázatban kezeltem. A névismeret és további összegezhetőség érdekében számosítottam, illetve külön feljegyeztem az elhangzott egyéb, a névismeret szempontjából is lényeges információkat, érdekességeket.

Az interjúalanyokat szociológiai tényezők alapján csoportokba osztottam, az elemzésemben először bemutatom az adott csoport jellemzőit, majd ahhoz kapcsolódva feltűtem a kapott eredményeket.

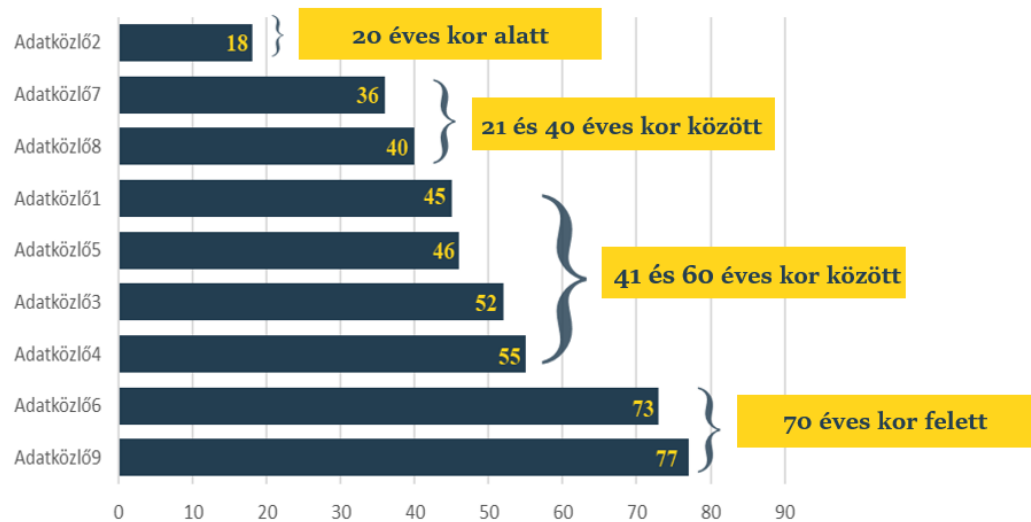
2. Életkor és helynévismeret

Életkor és helyismeret kapcsán az adatközlőket életkori csoportokba osztottam, illetve felállítottam egy skálát is az ismeret osztályozásra:

A szakirodalom alapján a 9 adatközlőt — GYÖRFFY ERZSÉBET nyomán — életkoruk szerint négy, kronológiai életkoron alapuló kategóriába soroltam (GYÖRFFY 2015: 10).

- 20 éves kor alatt: 1 fő
- 21 és 40 éves kor között: 2 fő
- 41 és 60 éves kor között: 4 fő

- 60 éves kor felett: 2 fő

6. ábra. Az adatközlők életkor alapú csoportosítása

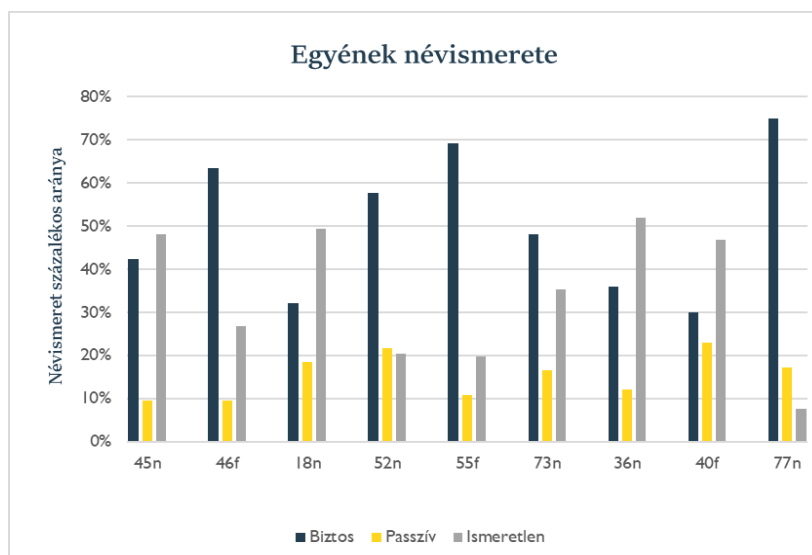
A névismeret fokát pedig egy ötfokú skálán értékelem, 20%-onként változó értékhatárokkal (GYÖRFFY 2015: 26):

- 20% alatt: minimális
- 21 és 40% között: gyenge
- 41 és 60% között: átlagos
- 61 és 80% között: jó
- 81 és 100% között: kiváló

Minimális 20% alatt	Gyenge 21 és 40% között	Átlagos 41 és 60% között	Jó 61 és 80% között	Kiváló 81 és 100% között
------------------------	----------------------------	-----------------------------	------------------------	-----------------------------

7. ábra. A névismeret szintje százalék alapú csoportokban

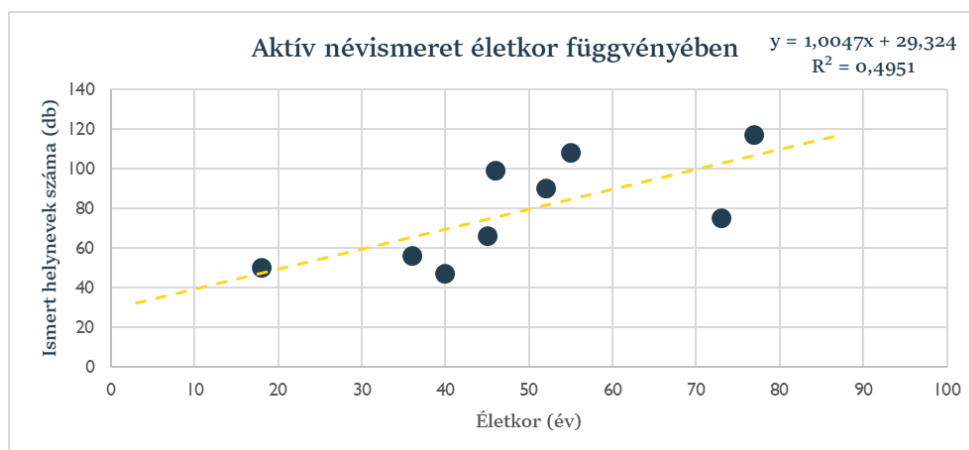
Az interjúk válaszait kiértékelve egyénenként meghatároztam, hogy az adott személy hány, nevet és milyen fokon ismer. A névismeret fokát az egyes típusok szerint (aktív, passzív és hiányos ismeret) az teljes névanyaghoz mért százalékos arányban –személyekre bonta – tünteti fel a 8. ábra.

8. ábra. *Az adatközlők egyéni eredményei a névismeret különböző szintjein*

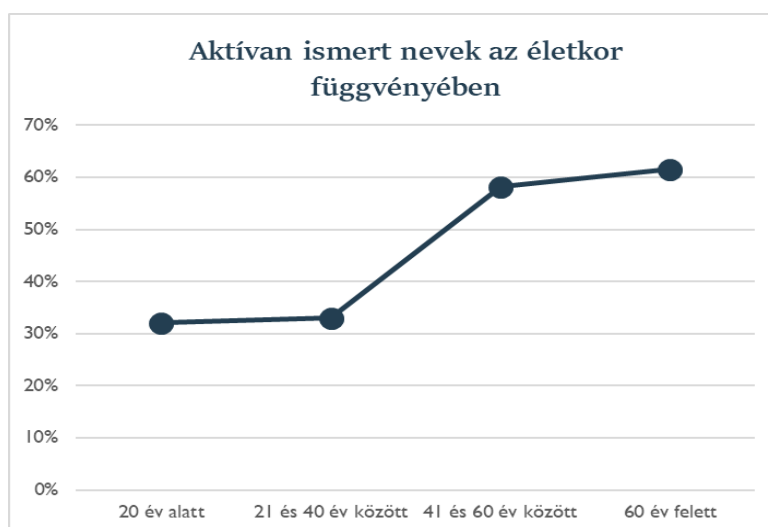
A balatonfüredi helynévismereti vizsgálatok eredményei az életkor tükrében az alábbi fő vonásokat mutatják. A legkevesebb helynevet a korcsoport legfiatalabb adatközlője, egy 18 éves lány ismerte. Teljes bizonyossággal 50 nevet a névanyag 32%-át tudta lokalizálni, emellett 29 nevet ismert még passzívan. A legtöbb helynevet pedig a legidősebb adatközlő ismerte, 156 névből 117-et tudott lokalizálni, s csupán 12 név volt ismeretlen számára.

Az alábbi ábrán (9.) megjelenő pontok egy növekvő, lineáris függvényre is ráilleszthetők. Az aktív névismeret az életkorral 0,7-es korrelációt mutat. Az ábra mutatói szerint azt fogalmazhatjuk meg, hogy egyértelmű összefüggés van az életkor és az ismert nevek száma között. SZILÁGYI-VARGA ZSUZSA disszertációjában erre a jelensége két példát is olvashatunk: azoknak a neveknek a százalékos aránya melyet az adatközlők életkori csoportjaiban senki sem ismert a gyermekeknél mért 53%-ról a 61 év feletti korosztályban 2%-ra csökken, illetve a külterületi mérések is azt az eredményt mutatták, hogy az idős adatközlők névismerete jóval magasabb (SZILÁGYI-VARGA ZSUZSA 2020: 95).

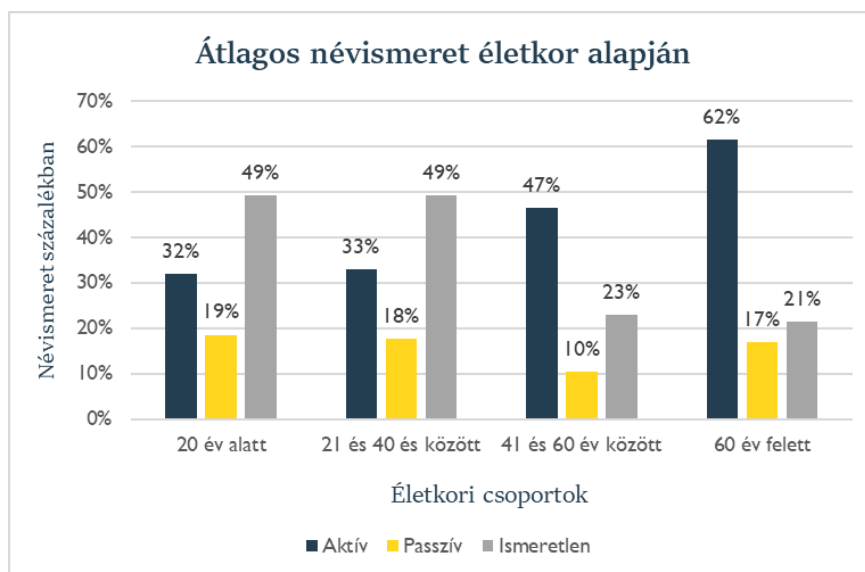
9. ábra. Az aktív névismeret korrelációja az életkorra

Balatonfüreden elvégzett vizsgálatok is a névtani szakirodalomban megfogalmazott kor és névismeret összefüggését mutatják. Ha az életkor alapján meghatározott csoportokat tekintjük, egyértelműen kirajzolódik az a minta, miszerint a legidősebb korosztály rendelkezik a legmagasabb fokú névismerettel.

10. ábra. Az életkor alapú csoportok átlagos névismerete

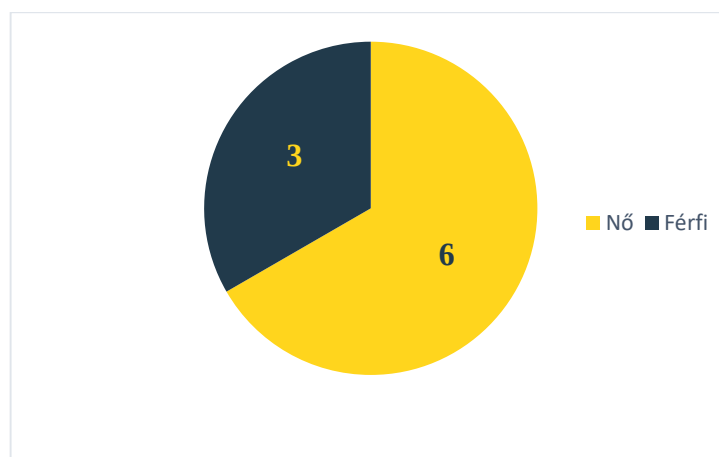
Aktív névismeret szempontjából a 20 év alatti és 21 és 40 év közötti csoportok névismerete 21 és 40% közé esik, így e csoportok névismerete a gyenge kategóriába sorolható. A 41 és 60 év közötti korosztály névismerete átlagosnak tekinthető, a vizsgált nevek, névréteg 47%-át ismerik aktívan. A 60 év felettek már a nevek több mint 61%-át ismerik, így névismeretük a jó kategóriába esik.

11. ábra. Az életkori csoportok átlagos eredményei az egyes ismereti szinteken

3. Nem és helynévismeret

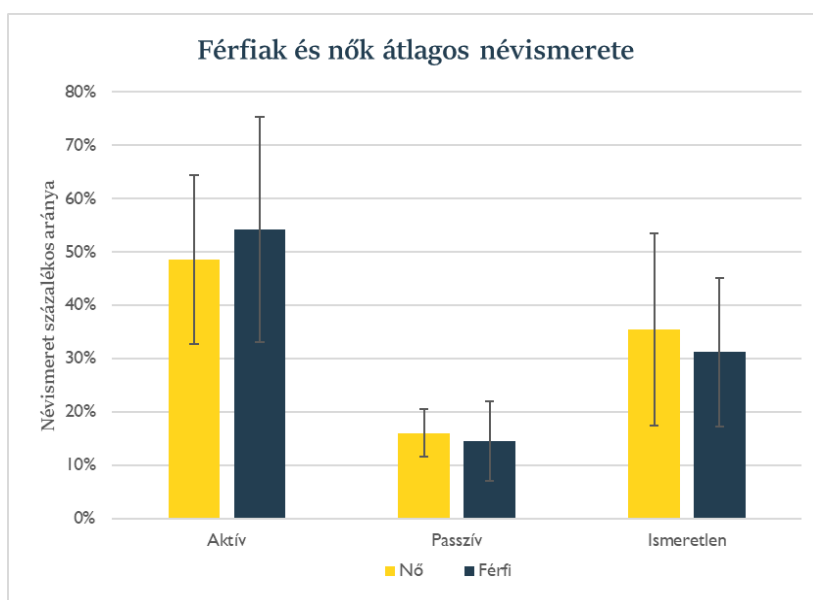
A névtani szakirodalomban a helynév-szociológiai kutatásokban a nem és a névismeret egy központi kérdés. A nemek arányát tekintve a nők vannak többségben a vizsgálatomban, ugyanis az adatközlőknek a kétharmad részét ők teszik ki.

12. ábra. Az adatközlők nemek szerinti csoportosítása

A nemek névismeretének vizsgálata azt mutatja, hogy a férfiak és a nők névismerete között nem tapasztalunk jelentősebb eltérést: mindösszesen 5%-kal magasabb a férfiak névismerete. A 9. ábrán megfigyelhető, hogy a férfiak az általam vizsgált helynévkincs 54%-ára, míg a nők azok 49%-ára mondák azt, hogy biztosan tudják lokalizálni. A passzív névismeret esetében a

férfiaknál 15%-os, míg a nőknél 16%-os értéket kapunk. A férfiak átlagosan a nevek 31%-át, a nők 35%-át nem ismerik. Érdekes viszont megfigyelni azt, hogy a férfiak és a nők halmazán képzett átlagértékek (azaz az oszlopok magasságának) eltérése mindhárom esetben/párosítás esetén jóval kisebb, mint a halmazok elemeinek szórása (hibasávok).

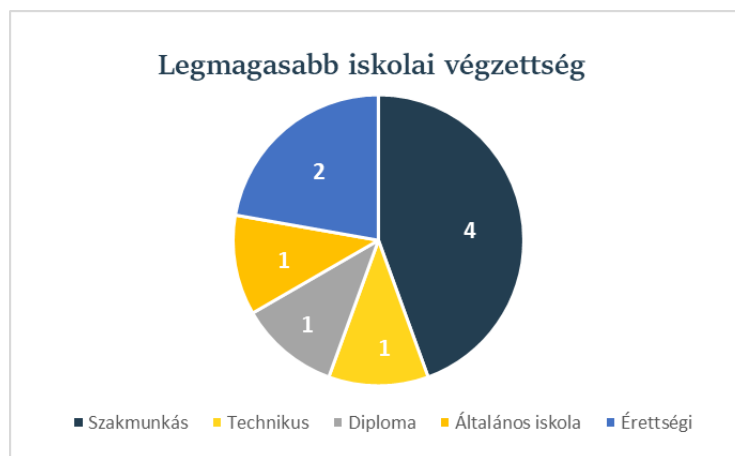
13. ábra. *A férfiak és nők átlagos névismerete*

Ez arra enged következtetni, hogy a két csoport névismerete között nincs szignifikáns különbség. Az általam vett minta azt látszik igazolni, hogy a társadalmi nem nincs hatással a névismeretre. A szakirodalomban is olvashatunk hasonló példát: például a romániai felmérésekben az látható, hogy az eltérés a 13 év alattiaknál 3, a 14 és 20 év közöttiekénél 4, a 21 és 40 év közöttiekénél 5, a 41 és 60 év közöttiekénél 6, a 61 év fölöttiekénél pedig szintén 6 százalékpontnyi (SZILÁGYI-VARGA 2020).

4. Névközösség és helynévismeret

A nemen és a koron kívül több egyéb tényezőt is felmértem. A szociológia egyik alap kérdése, hogy a vizsgálat alanya milyen iskolai végzettséggel rendelkezik. Ebben a kérdésben sokszínű mintát láthatunk az általam vizsgált adatközlők körében: 8 általános iskolai osztályt végzettől kezdve a diplomásig. Úgy véltem viszont, hogy az interjúalanyoknak vannak ennél

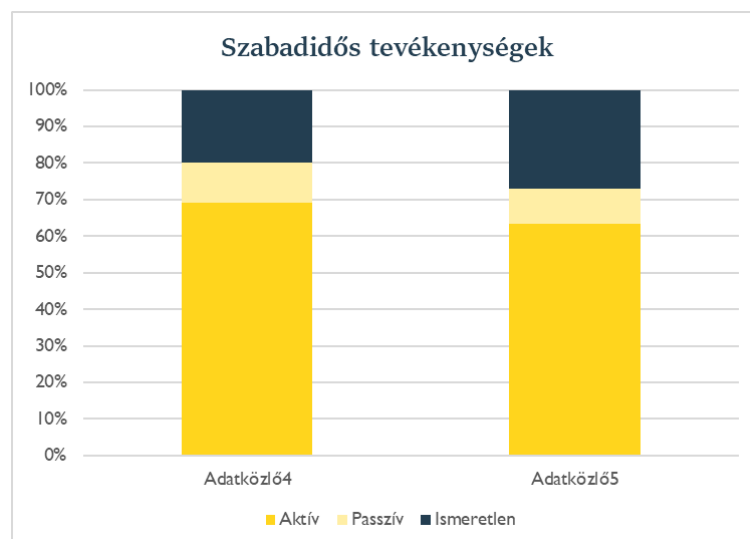
sokkal meghatározóbb tulajdonságai is így ezt a kategóriát végül nem vettem külön vizsgálat alá.

14. ábra. Az adatközlők iskolai végzettsége

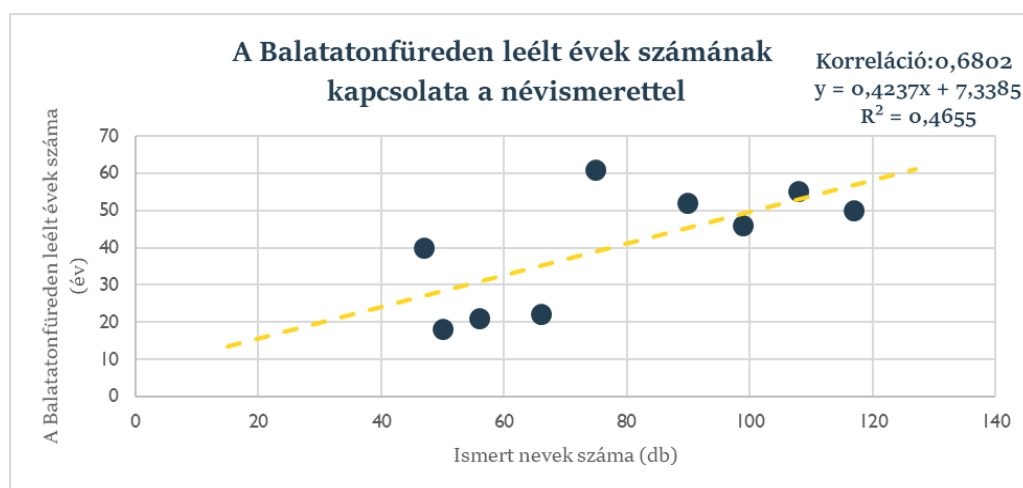
A vizsgált csoport szempontjából a foglalkozás és a szabadidős tevékenységek hatását is számba vettem, és arra voltam kíváncsi, hogy ennek lehet-e valamilyen nyoma a helyismeretre. Ennek érdekében — mintegy mikrovizsgálatképpen — kiválasztottam két azonos szocioökonómiai státusszal rendelkező adatközlőt, és a helynévismeretüket és szabadidős tevékenységüket hasonlítottam össze.

Mindketten a 41 és 60 éves kor közötti életkori kategóriába esnek, és születésük óta balatonfüredi lakosok. Az első adatközlő (*Adatközlő4* jelölésű) rendszeresen jár túrázni Balatonfüred környékre és más helyekre is az országon belül. Szakgimnáziumi tanárként dolgozik. Az 5-ös számú adatközlőnek, üzletvezetői végzettsége van, akárcsak *Adatközlő4* szintén egy három gyermekes édesanya, viszont sokkal inkább otthonülő típus. Azt az eredményt kaptam, hogy a 4-es számú adatközlő a határmenti nevekből többet ismert, illetve az összes név arányában nézve nála alacsonyabb a teljesen ismeretlen nevek aránya.

15. ábra. Az adatközlők névismeretének különbségei szabadidő eltöltés függvényében

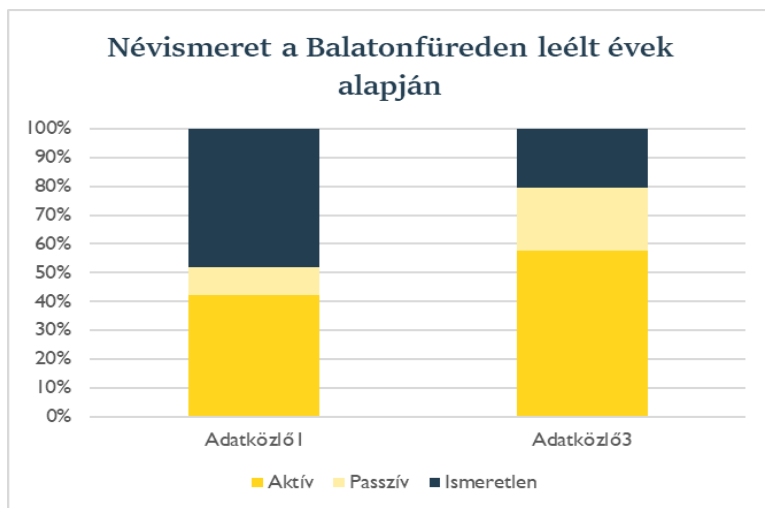
Továbbá arra is kíváncsi voltam, hogy származás tekintetében a Balatonfüreden leélt évek milyen hatással vannak a névismeretre. Hipotézisem az volt, hogy minél régebb óta füredi lakos valaki, annál magasabb fokú névismerettel rendelkezik. Ennek igazolását két megközelítésben tanulmányoztam. Egyrészt a teljes adathalmazt vizsgálva kiszámítottam, hogy a Füreden leélt évek száma és a névismeret között 0,6802-es korrelációs érték van.

16. ábra. A Balatonfüreden leélt évek és a névismeret közötti korreláció

Másrészt — a fenti mikrovizsgálati szál folytatásaképpen — két adatközlő összehasonlítását végeztem el. Mindketten nők, háromgyermekes édesanyák és a 41 és 60 év közötti életkori kategóriába tartoznak. A 3-as számú adatközlő születése óta Balatonfüreden él, míg *Adatközlő1* a házasságkötéskor, 22 évesen költözött a városba. Az utóbbi adatközlőnek csak a nevek 52%-

áról van bármilyen szintű ismerete, míg ez az szám a *Adatközlő3* estében már 70%-ot mutat. Ez a szűkített vizsgálati eredmény is talán azt erősítheti meg, hogy a Balatonfüreden leélt évek számával nő az ismert helynevek ismerete.

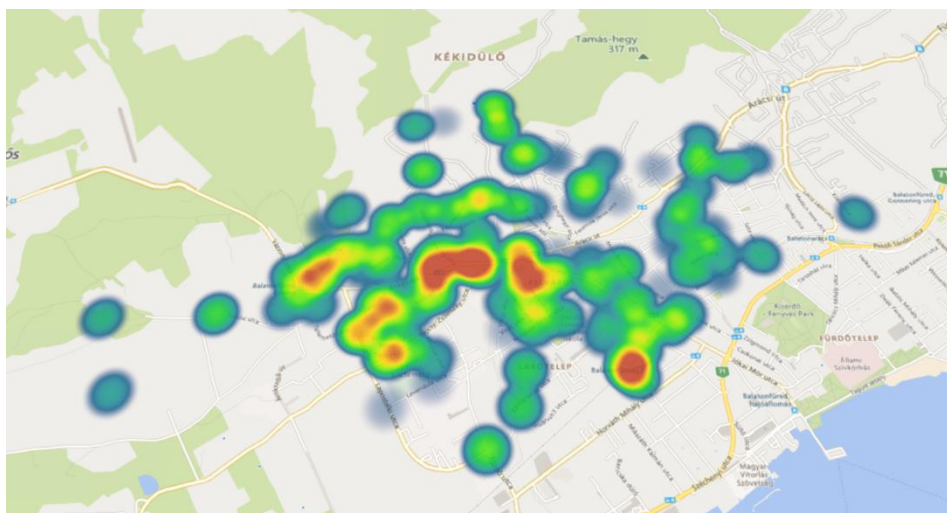

17. ábra. Két adatközlő összehasonlítása a Balatonfüreden leélt évek függvényében

5. Egyéb helynévismereti szempontok

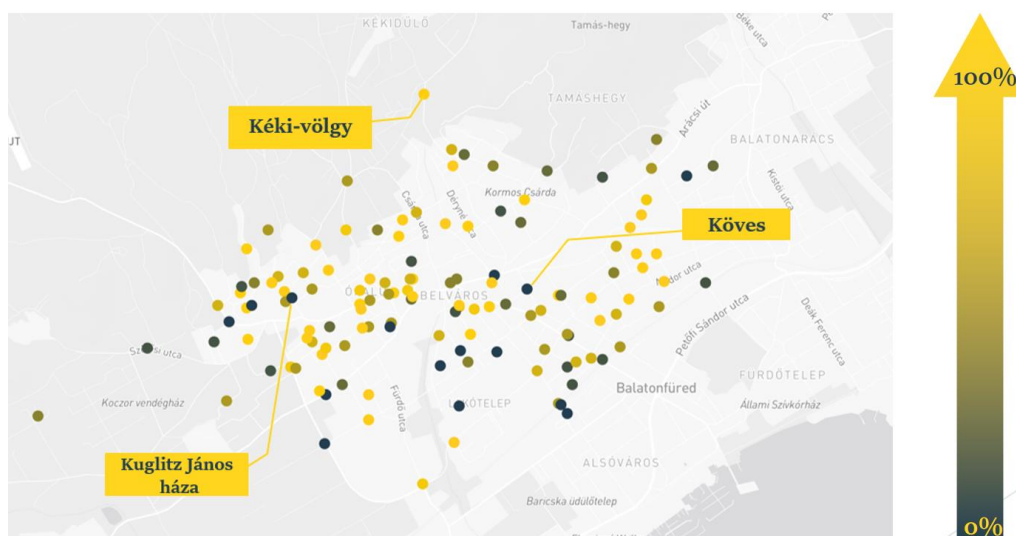
A következőkben a III.2.-es pont alatt tárgyalt tényezőket fogom bemutatni.

A nevek ismertségének összesített eredményéből készítettem egy hőtérképes ábrázolást. A várakozásoknak megfelelően a város belterületén mértem a legnagyobb fokú ismertséget, ezt jelzi a hőtérképen a pirosas árnyalat. Ahogy a belterülettől távolodunk egyre inkább a kékes-zöld szín dominál, mutatva az ismertségi fok csökkenését.

19. ábra. Az egyes földrajzi nevek ismertségi fok szerinti hőérképes ábrázolása

Pontszerű térképen is ábrázoltam a neveket. Általános tapasztalat itt is megfigyelhető: a belváros területére eső nevek átlagos ismerete magas (élnénk sárga), míg a külterületi nevek nagyrésze kevésbé ismert (kék szín jelöli ezt az ábrámon). Azonban helyenként tapasztalhatunk ettől a sémától való eltéréseket, anomáliákat.

18. ábra. Az egyes földrajzi nevek ismertségi fok szerinti ábrázolása

A fenti kül- és belterületi helynevek közül, mintegy módszertani kitérőképpen, azon nevek közül, melyek nem esnek bele ebbe az általános sémába hármat kiemeltem külön vizsgálat tárgyaként. Ez a három az alábbi: *Kéki-völgy*, *Köves*, *Kuglitz János háza*. Akárcsak a többi

nevet, ezeket is kikérdeztem minden adaközlőtől, azonban valami olyan érdekességet mutattak, mely miatt eltérnek a többi névtől

A *Kéki-völgy* eredetileg kétrészes, név volt, amely egy mélyebben fekvő helyet jelölhetett. Ma a *Kéki-völgy* egy olyan városrész nevét őrzi, mely napjainkban is használatos (Kék), névbokorosodása utcanévben (Kéki utca), vízfolyásnévben (Kéki-patak) mutatható ki. Azt láthatjuk, hogy ma is aktívan él a közudatban, ez valószínűleg a névbokor jellegnek tudható be, illetve annak, hogy a terület egy kedvelt kirándulóhely.

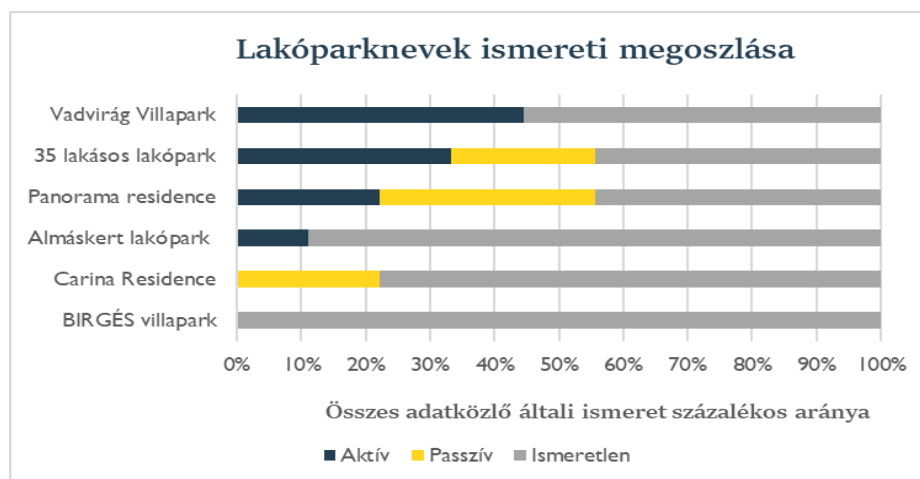
A *Köves* egy olyan egykori városrész nevét jelöli melyet ma már senki sem ismer, az eltűnt névkincs része holott egyértelműen a belváros területére lokalizálható. A *Köves* egy egyrészes helynév, egy területet jelöl meg a Bajcsy-Zsilinszky u. és a Noszlopy Gáspár utca, melyet egy köves, sziklás területnek írtak le. (VMFN.) Valószínűleg az urbanizációnak tudható be a kikopása ugyanis a terület napjainkra névadó jellegét elvesztette.

Kuglitz János háza épületnév egy olyan birtokos szerkezet, melyet egy előző generáció használt helymegjelölésre. Mivel az ingatlan tulajdonosa már nem él, így korunk adatközlő nem ismerik ezt a névalakot.

6. Lakóparknevek és helynévismeret

Munkám zárásaképpen egy speciális vizsgáltot végeztem. Balatonfürednek mint üdülőhelynek már több évszázados múltja van. A helynév-adatbázisomba nem tartozó lakóparknevek típusával foglalkoztam. A vizsgálatom alapját képező (lakópark)nevek kiválasztását internetes kereséssel végeztem el. Kutatásomba az első 6 találatot emeltem be, amely Füred határában található. Ezek a következők: *Vadvirág Villapark*, *35 lakásos lakópark*, *Panorama residence*, *Almás kert lakópark*, *Carina Residence* *BIRGÉS villapark*.

A fenti vizsgálataimnak megfelelően a hat lakóparknevet is kikérdeztem az adatközlőimtől. A névszociológiai felmérés során azt az eredményt kaptam, hogy ezek a nevek még nincsenek beépülve a köztudatba. A *Vadvirág Villapark*-ot ismerték a legtöbben: az adatközlők 44%-a, viszont a *BIRGÉS villapark*-ot egyetlen adatközlő sem ismert. A vizsgált 6 név tekintetében 5 lakóparknév esetében tapasztaltam 40%-nál nagyobb arányban passzív névismeretet. Arra jutottam, hogy ezek ismerete esetlegesen az új potenciális füredi lakosok esetében vagy költözés előtt állóknál lehetne megfigyelhető.

20. ábra. Két adatközlő összehasonlítása
a Balatonfüreden leélt évek függvényében

Külön tételként említettem a passzív névismeret vizsgálatát. A felmérés során név esetében tapasztaltam 40%-nál nagyobb arányban passzív névismeretet. Ezek a nevek a következők voltak: *Déryné utca*, *Hóvirág utca*, *Huszka Jenő utca*, *Újhelyi utca*, *Déry Tibor utca*, *Nádor utca*. Egy kiemelt példa ezek közül: az egyik adatközlő szinte hajlott az aktív névismeretre a Nádor utca esetében így elkezdtük fejtegetni, hogy vajon honnan lehet neki ismerős. Mikor megadtam neki azt az információt, hogy az egyik füredi helyijárat végighalad ezen az utcán, mársi tudta lokalizálni a nevet.

A vizsgált mintában 2 név szerepelt, melyről egyetlen adatközlő sem hallott. Egy ilyen szókapcsolat volt a *Vitorlát tartó gyermek szobra*, a másik név pedig *BIRGÉS villapark*. 21 olyan név volt, melyet maximum ketten ismertek valamennyire, ezek pedig: *Sírató fal*, *Kutassy Ferenc háza*, *Kovács Imre háza*, *Király Imre háza*, *Kuglitz János háza*, *Iglói-ház*, *Jázmin utca*, *Batsányi utca*, *Köves*, *Ajtó*, *Apátlaka*, *Berekszél*, *Berek-rét*, *Borsovány-völgy*, *Körvélyes*, *Magyaré*, *Méhmulató*, *Nyárfás*, *Sárkány-völgy*, *Almáskert lakópark*, *Carina Residence*. Vizsgálatom eredménye azt mutatja, hogy a legkevésbé ismert névalakok nagyrészt 3 csoportba sorolhatók: mégpedig a személynévből és háza szóból álló birtokos szerkezettel alkotott nevek, valamint a városrész illetve külterületi nevek.

VI. Összegzés

Balatonfüred helyneveinek vizsgálata gazdag történeti és társadalmi háttérrel tárt fel. A kutatás során a helynevek gyűjtése és elemzése több szempontból is fontos eredményeket hozott. Egyrészt kiderült, hogy a névismeret jelentős mértékben függ az életkortól: az idősebb generációk több helynevet ismernek és használnak, míg a fiatalabbak kevésbé tájékozottak ezen a téren. Emellett a helyi kötődések, mint például a Balatonfüreden leélt évek száma, vagy városhoz kötődő foglalkozás, szabadidős tevékenységek szintén meghatározó tényezőnek bizonyultak. Azok, akik munkájuk vagy hobbijaik révén gyakrabban mozognak a város különböző részein, több helynevet ismernek. Ez azt mutatja, hogy a helynevek ismerete és használata szorosan összefügg a mindennapi élettel és tevékenységekkel.

Az egyes helynevek ismereti szintjének tükrében megállapíthatjuk, hogy a belterület nevei ismertek leginkább az adatközlők számára, mint a templomok, iskolák vagy közigazgatási intézmények. A legkevésbé ismert kategóriába olyan neveket sorolhatunk, melyekkel nincsenek mindennapi interakcióban az adatközlők ez lehet, egy olyan szobor mely nem központi helyen található vagy egy villapark, mely első sorban a frissen beköltözők vagy turisták számára lehet érdekes. A legnagyobb százalékban ezek az ismeretlen nevek azonban olyan külterületi denotátumokat takarnak, melyekkel a városi polgár az urbanizáció következtében már nem találkozik, hiszen a hétköznapiak szerves része már nem a város külterületén zajlik.

A kutatás arra is rávilágított, hogy Balatonfüred helynevei dinamikus változásokon mentek keresztül az évek során. Az új lakóparkok nevei még nem épültek be teljesen a köztudatba, míg egyes régi nevek már passzívvá váltak, vagy teljesen eltűntek a köznyelvből. Ez a névanyag folyamatos változását és megújulását jelzi, amely a város fejlődésének és átalakulásának természetes lenyomata, mely a helyi kultúránk evolúciója: múltja, jelen és jövője.

Bibliográfia

- EKFT. = *Az első katonai felmérés. A magyar királyság teljes területe 965 nagyfelbontású színes térképszelvényen. 1782–1785.* Arcanum Adatbázis Kft. URL: <https://maps.arcanum.com/hu/map/firstsurvey-hungary/?layers=147&bbox=1987039.7484910653%2C5934411.415646281%2C2000635.984897291%2C5939762.007626243> (Utolsó letöltés: 2024. 07. 30.)
- FNESz. = Kiss Lajos, *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II.* Budapest, Akadémiai Kiadó. 1988.
- GYÖRFFY ERZSÉBET 2013. A helynév-szociológia kutatási területei, feladatai. In: *Helynévtörténeti Tanulmányok 9.* Debrecen, 115–125.
- GYÖRFFY ERZSÉBET 2015. A helynévismeretről. In: *Magyar Nyelvjárások* 53: 5–33.
- HEGEDŰS ATTILA 2008. Lakóparknevek. In: *Névtani Értesítő* 30: 117–120. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/12431-Article%20Text-52770-1-10-20230814.pdf> (Utolsó letöltés: 2024. 07. 30.)
- HKFT = *A harmadik katonai felmérés. 1872–1884.* Arcanum Adatbázis Kft. <https://maps.arcanum.com/hu/map/thirdsurvey25000/?layers=129&bbox=2114711.6018519616%2C6020661.644234863%2C2128307.8382581873%2C6025811.589015576> (Utolsó letöltés: 2024. 07. 30.)
- HOFFMANN ISTVÁN – RÁCZ ANITA – TÓTH VALÉRIA – KIS TAMÁS 2022. *A magyar helynevek története.* A tananyag az MTA–DE Magyar Nemzeti Helynévtár Program keretében készült. Debreceni Egyetemi Kiadó. URL: <https://mnytud.arts.unideb.hu/mhntort/> (Utolsó letöltés: 2024. 07. 30.)
- HOFFMANN ISTVÁN 2002. A magyar helynévkutatás utóbbi három évtizede. *Onomastica Uralica* 1–45.
- HOFFMANN ISTVÁN 2003. *Magyar helynévkutatás. 1958–2002.* A Magyar Névarchívum Kiadványai 7. Debrecen.
- Kat. = *Balatonfüred. Habsburg Birodalom – Kataszteri térképek (XIX. század).* Arcanum Adatbázis Kft. <https://maps.arcanum.com/hu/browse/cadastral/> (Utolsó letöltés: 2024. 07. 30.)
- KSH = *Központi Statisztikai Hivatal. Népszámlálás 2022.* Balatonfüred. URL: <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vizualizaciok/a-telepulesek-legfontosabb-adatai/?ter=21175> (utolsó letöltés: 2024.09.15.)
- LIPTÁK GÁBOR – ZÁKONYI FERENC 1956. *Balatonfüred.* Veszprém Megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala.

- MKFT. = *A második katonai felmérés. A Magyar királyság és a Temesi bánság nagyfelbontású, színes térképei. 1819–1869.* Arcanum Adatbázis Kft. URL: <https://maps.arcanum.com/hu/map/secondsurvey-hungary/?layers=5&bbox=1985925.291227611%2C5933620.974545649%2C1999521.5276338367%2C5938971.566525611>
- MNHP = *Magyar Nemzeti Helynévtár Program.* HOFFMANN ISTVÁN kutatóprofesszor, akadémikus programvezető. A programot a Magyar Tudományos Akadémiai támogatja, és a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke koordinálja. Budapest–Debrecen, 2022. URL: <https://mnhp.unideb.hu/index.php>, <https://mnhp.unideb.hu/dokumentumok/programterv.pdf> (Utolsó letöltés: 2024. 07. 30.)
- MTSHnt. = KOVACSICS JÓZSEF szerk., *Magyarország történeti statisztikai helységnévtára 1–16.* Budapest, 1991–2000. URL: <https://adt.arcanum.com/hu/collection/MoTortHelysegnevt/>
- E. NAGY KATALIN 2021. *Empíria és teória a helynév-szociológiában.* Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- E. NAGY KATALIN – SZILÁGYI-VARGA ZSUZSA – KIS TAMÁS 2022. *Bevezetés a helynévkutatásba.* A tananyag az MTA–DE Magyar Nemzeti Helynévtár Program keretében készült. Debreceni Egyetemi Kiadó. URL: <https://mnytud.arts.unideb.hu/bevhnkut/> (Utolsó letöltés: 2024. 07. 30.)
- RA = *Régészeti Adatbázis. Magyar Nemzeti Múzeum.* URL: <https://archeodatabase.hnm.hu/hu> (Utolsó letöltés: 2024. 07. 30.)
- RÁCZ JÁNOS 2016. Balatonfüredi helynevek. In: *Füredi história.* 16. évf. 1. (44.) sz., Balatonfüred, 3–27.
- REINER PÁL 1999. Középkor. In: *Balatonfüred és Balatonarács története.* Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 14. Veszprém.
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 24–33.
- SZILÁGYI-VARGA ZSUZSA 2020. *Helynév-szociológiai vizsgálatok két romániai magyar településen.* Debreceni Egyetem. Doktori értekezés. URL: https://mnytud.arts.unideb.hu/doktorik/varga_zs_disszertacio.pdf (Utolsó letöltés: 2024. 07. 30.)
- T1 = HORVÁT, ADAMUS – Regn. Hung. jur. mathematicus, *Conspectus Locorum Acidulis Fürediensibus vicinorum situm et distantiam ab invicem aedificiorum condensationibus aptiorum repraesentans.* Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. 1785. URL:

<https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/6427/?list=eyJxdWVyeSI6ICJiYWxhdG9uZlx1MDBmY3JlZCJ9> (Utolsó letöltés: 2024. 07. 30.)

TAK = *Településképi Arculati Kézikönyv.* 2017. URL:
<http://dm.balatonfured.hu/public/cmsadmin/getdir/4953/repository-hivatalos-kozlemenyek-telepulesrendezesi-eszkozok-telepuleskepi-arculati-kezikonyv> (Utolsó letöltés: 2024. 07. 30.)

VMFN. = BALOGH LAJOS – ÖRDÖG FERENC – VARGA MÁRIA szerk. 2000. *Veszprém megye földrajzi nevei 4. A Veszprémi járás.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 194, Budapest.

VMHL = KOVACSICS JÓZSEF – ILA BÁLINT 1988. *Veszprém megyei helytörténeti lexikon II.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 134–146.

ZÁKONYI FERENC 1988. *Balatonfüred. Adalékok Balatonfüred történetéhez a kezdetektől 1945-ig.* Városi Tanács. Veszprém.

Mellékletek:

Az interjúk hanganyaga az alábbi drive mappában érhető el:

https://drive.google.com/drive/folders/1HM8JFit4yqpleEn_47YCpsnIIApS3dR6